

Migration–Muuttoliike on Siirtolaisuusinstituutin tuottama julkaisu, joka käsittelee muuttoliikkeeseen, yhteiskuntaan ja siirtolaisuuteen liittyviä teemoja sekä kokoaa niiden ympärille ajankohtaisia keskusteluja ja näkökulmia.

Siirtolaisuusinstituutti on sekä muuttoliikkeiden tutkimukseen että dokumentoimiseen erikoistunut laitos Suomessa.

51. vuosikerta / Volume 51

Päätoimittaja / Editor-in-Chief
Saara Pellander

Vierailevat toimittajat / Visiting Editors
Tuire Liimatainen

Taitto / Layout
Kirsi Sainio

Julkaisija / Publisher
Siirtolaisuusinstituutti
Migration Institute of Finland
www.siirtolaisuusinstituutti.fi
kirsi.sainio@utu.fi

ISSN 2814-6190 (verkkojulkaisu)

Yksittäisten kirjoittajien mielipiteet ovat heidän omiaan.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttö lupaa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

- 1** **MUUTTOLIIKE JA DIGITALISAATIO**
Tuire Liimatainen & Saara Pellander
- 4** **MIGRANTS' PERCEPTIONS OF AI-DRIVEN CHATBOTS IN PUBLIC SERVICES: POTENTIALS AND CONCERNS FOR INCLUSION**
Zahra Hosseini
- 10** **Co-creating Espoo integration services together with migrant residents**
Irena Bakić, Ville-Veikko Minkkinen, Rūta Šerpytytė & Uttishta Varanasi
- 14** **DIGITALIZATION AND ADMINISTRATIVE BURDEN: CHALLENGES OF IMMIGRANT WOMEN IN DIGITALIZED FINNISH PUBLIC SERVICES**
Evy Saputri & Danyil Trus
- 22** **Migrant Women - An invisible minority or valuable talent for the economy?**
Maria Elo
- 26** **DIGINOMADIT – ELÄMÄNTAPA JA EETTINEN VALINTA**
Niina Nummela
- 30** **Diginomadeista uutta virtaa pohjoiseen**
Roman Gokkoev, Karoliina Oikarinen & Minna Komulainen
- 32** **SIIRTOLAISUUDEN KOKEMUKSET JA MUISTOT SUOMESTA SENIOREIDEN VIRTUAALISISSA KAUNOKIRJALLISUUDEN LUKUHETKISSÄ**
Anu Muhonen
- 38** **Ulkosuomalaisten digitaaliset yhteisöt rikkovat rajoja**
Pekka Sauri & Tina Strandberg
- 40** **FINNS IN AUSTRALIA: FAMILY MEMORIES AND EVERYDAY HERITAGE ON FACEBOOK**
Anne Heimo
- 46** **Digitaaliset diasporat muuttuvien alustojen ajassa**
Tuire Liimatainen
- 50** **YOUTH UNDER SIEGE: DIGITAL MIGRATION PANIC, RIGHT-WING POLITICS, AND THE RADICALIZATION OF MARGINALIZED IDENTITIES**
Syed Musa Kajim Nuri
- 60** **Millaisen alustan podcastit voivat tarjota antirasistiseen toimintaan ja sisällön tuottamiseen liittyen?**
Mariam Azamifar
- 62** **HORISONTTI: USING DIGITAL METHODS TO ANSWER HUMANITIES QUESTIONS ABOUT MIGRATION**
Saara Kekki & Kai Ferragallo-Hawkins
- 68** **TULEVAISUUDEN TEKIJÄ: DIGITALIZATION AND TRANSNATIONAL ISLAM: THE CASE OF THE HIZMET MOVEMENT IN FINLAND**
Emine Neval
- 74** **KIRJA-ARVIO: HEIN DE HAAS: HOW MIGRATION REALLY WORKS**
Pekka Kettunen

MUUTTOLIIKE JA DIGITALISAATIO

TUIRE LIIMATAINEN

Erikoistutkija, FT | Siirtolaisuusinstituutti

SAARA PELLANDER

Toimitusjohtaja, VTT | Siirtolaisuusinstituutti

Teknologian vauhdikas kehittyminen ja digitalisaation eteneminen viime vuosikymmenien aikana ovat muovanneet elämääme perustavanlaatuisesti. Perinteisten analogisten toimintojen ja prosessien korvautuminen digitaalisilla ratkaisuilla läpäisee tänä päivänä niin arkea, työtä kuin laajemmin yhteiskuntia ja niiden toimintoja. Samalla tavalla digitalisaatio vaikuttaa monitahoisesti myös muuttoliikkeisiin ulottuen aina liikkeesä olevien ihmisten jokapäiväisistä kokemuksista, yllirajaisesta arjesta ja uusista työn muodoista laajempiin kysymyksiin muuttoliikkeiden hallinnasta ja säätelystä. On esimerkiksi todettu, että maahanmuuttajat omaksuvat usein mobiiliteknologioita luontevasti, sillä ne ovat monille välttämättömiä päivittäisessä elämässä ja yllirajaisessa sosiaalisessa kanssakäymisessä.

Tämän teemanumeron aiheena on ”Muuttoliike ja digitalisaatio”. Vaikka muuttoliikkeiden ja digitalisaation risteyskohtia on jo pitkään käsitelty kotimaisessa tutkimuksessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa, ei tästä jatkuvasti kasvavasta ja kehittyvästä ilmiöstä ole vielä laadittu Suomessa laajempaa kokoavaa katsausta. Teamanumeromme tekee avauksen tähän kiehtovaan ja ajankohtaiseen aiheeseen.

Sekä muuttoliike että digitalisaatio ovat käsitteinä moniulotteisia. Sana ”muuttoliike” käsittää ihmisten monia erilaisia liikkuvuuden muotoja valtioiden sisällä ja niiden välillä aina pakkomuutoista kosmopoliittiisiin ekspatteihin. Termi ”digitalisaa-

tio” ohjaa puolestaan tarkastelemaan esimerkiksi tietokoneiden, internetin, sosiaalisen median, älypuhelimien ja *big datan* vaikutuksia sosiaalisiin ilmiöihin ja todellisuuksiin. Yhteistä käsitteille on se, että ne haastavat aikaan ja paikkaan kytkeytyviä merkityksiä, toimintatapoja ja rajoituksia sekä tuottavat uusia sosiaalisen, yhteiskunnallisen ja kulttuurisen toiminnan muotoja. Yhdessä teema on siis laaja ja herätti myös paljon kiinnostusta, mistä todisteena ovat lukuisat tähän numeroon saamamme artikkeliehdotukset.

Aiheen laajuus heijastuu myös teemanumeroon valikoituneiden tutkimuspohjaisten artikkeleiden ja kommenttipuheenvuorojen aiheissa. Utrechtin yliopiston apulaisprofessori Koen Leurs on jakanut teoksessaan *Digital migration* (2023, SAGE Publications) digitaaliseen muuttoliikkeeseen liittyvät tutkimusteemat viiteen kategoriaan. Nämä ovat *infrastruktuurit, yhteydet, representaatiot, affektit ja tunteet sekä tarinat*. Myös tähän teemanumeron valikoituneet artikkelit kiinnittyvät pitkälti näihin teemoihin. Yhdessä tekstit tarkastelevat muuttoliikkeitä ja digitalisaatiota niin julkisen sektorin järjestelmien ja palveluiden, digitaalisten teknologioiden mahdollistamien uusien työn muotojen kuin yllirajaisen yhteyksien ja niiden herättämien affektien ja tunteiden näkökulmista. Lisäksi niissä kiinnitetään huomiota siihen, miten muuttoliikkeitä ja maahanmuuttajia kuvataan ja esitetään mediassa. Samalla teemanumeroon valikoituneiden tekstien rinnalla on tärkeää tiedostaa,

etteivät niissä käsiteltävät ilmiöt ole ajasta irrallisia, vaan muuttoliikkeisiin ja muuttajien olosuhteisiin ovat aina vaikuttaneet erilaiset infrastruktuurit liikenneverkostoista kehittyviin tietoliikenneyhteyksiin. Siksi muuttoliikkeiden ja mediateknologioiden väliset historialliset yhteydet ja kehityskulut ovat myös tärkeitä näkökulmia digitaalisten muuttoliikkeiden tarkastelussa.

Lehden aluksi keskitytään digipalveluiden käyttöönottoon ja kehittämiseen liittyviin kysymyksiin niin infrastruktuurien, yhteyksien kuin kokemusten kautta. Zahra Hosseinin teema-artikkeli käsittelee Suomeen muuttaneiden kokemuksia julkisen palvelun chatboteista. Artikkelin osoittaa, miten tekoälypohjaiset chatbotit voivat madaltaa kynnystä julkisten palveluiden käyttöön, mutta samalla niiden tulisi olla kulttuurisesti sensitiivisiä ja monikielisiä. Ne eivät myöskään pysty korvaamaan suoraa vuorovaikutusta ihmisen kanssa. Hosseinin artikkeliin kommenttipuheenvuoron käyttävät Irena Bakić, Ville-Veikko Minkkinen, Rūta Šerpytytė ja Uttishta Varanasi, jotka tarjoavat ratkaisuja muun muassa tekoälypohjaisten työkalujen käyttöön ottoon liittyviin haasteisiin esittelemällä Espoon kaupungin ja Trust-M-hankkeen yhteistyössä toteuttamia yhteisölähtöisiä työpajoja digitaalisen palvelumuotoilun kehittämiseksi.

Evy Saputrin ja Danyil Trusin teema-artikkeli sekä Maria Elon kommenttipuheenvuoro lähestyvät digitaalisia palveluita intersektionaalisesta näkökulmasta. Saputri ja Trus käsittelevät EU/ETA-alueen ulkopuolelta Suomeen muuttaneiden naisten kokemuksia digitaalisista julkisista palveluista. Keskeisinä haasteina korostuvat selkeiden ohjeiden puute, kielimuuri sekä hallinnolliset esteet. Epäviralliset tukiverkostot pystyvät tarjoamaan väliaikaisia ratkaisuja näihin haasteisiin, mutta Hosseinin tavoin kirjoittajat osoittavat, että pysyvämmät ratkaisut vaativat kulttuurisesti sensitiivisiä, monikielisiä ja käyttäjäystävällisiä digipalveluja. Kommenttipuheenvuorossaan Elo kritisoisi sitä, miten maahanmuuttajanaisiin keskittyvä tutkimus helposti vahvistaa stereotypioita ja sivuuttaa heidän monimuotoisuutensa ja asiantuntemuksensa. Elo peräänkuuluttaa poliittisia toimia, jotka rakentuvat aidosti intersektionaaliselle pohjalle ja tunnistavat maahanmuuttajanaisten moninaiset roolit.

Joskus digitalisaatio itsessään luo uudenlaisia liikkuvuuden muotoja. Niina Nummelan teema-artikkelin keskiössä ovat globaalisti liikkuvat ihmiset, jotka hyödyntävät digitaalista teknologiaa työntekoon. Vaikka niin kutsuttuun diginomadismiin liittyy erilaisia institutionaalisia ja käytännön haasteita aina verotuksesta uusiin kulttuureihin sopeutumiseen, diginomadit nauttivat elämänta-

van tuomasta vapaudesta. Samalla he ovat tietoisia elämäntapaansa liittyvistä eettisistä kysymyksistä ja pyrkivät tekemään sosioekologisesti kestäviä valintoja. Roman Gokkoevin, Karoliina Oikarisen ja Minna Komulaisen kommenttipuheenvuoro kääntää puolestaan huomion vastaanottaviin yhteisöihin ja tarkastelee diginomadismia aluekehityksen, elinvoiman ja hyvinvoinnin näkökulmista. Kirjoittajat kertovat, miten Kainuun maakunta pyrkii houkuttelemaan diginomadeja ottamalla oppeja muista maista. He huomauttavat, että etätyöntekijöille rakennetut ekosysteemit voivat diginomadien ohella vetää puoleensa myös paluumuuttajia ja vahvistaa myös näin alueiden elinvoimaisuutta.

Digitalisaation myötä syntyy uusia yhteisöllisyyden muotoja, joita tarkastellaan Anu Muhosen, Pekka Saurin ja Tina Strandbergin, Anne Heimon sekä Tuire Liimataisen kirjoituksissa. Muhosen teema-artikkeli Kanadassa asuvien suomenkielisten senioreiden virtuaalisista lukuhetkistä osoittaa, miten monipaikkainen ja virtuaalinen kaunokirjallisuuden ääneen lukeminen herätti muistoja Suomesta ja vahvisti osallistujien yhteisöllisyyden tunnetta. Yhteisöllisyyden maantieteellisiä rajoja rikotaan myös Pekka Saurin ja Tina Strandbergin kommenttipuheenvuorossa, joka esittelee ulkosuomalaisten virtuaalista toimintaa Zoom-alustalla harjoittelevan *Ulkosuomalaisten suurkuoron* ja Facebookissa toimivan *Isosisko talousklubi USA* -asiantuntijaverkoston kautta. Sauri ja Strandberg havainnollistavat, miten erottelu Suomessa ja maailmalla asuvien suomalaisten välillä on kaventunut, ja herättelevät pohtimaan, onko käsite *ulkosuomalainen* enää käyttökelpoinen muuttuvassa digitaalisessa toimintaympäristössä.

Anne Heimon teema-artikkeli australiansuomalaisesta *The history of Finns in Australia (Suomalaisten historia Australiassa)* -Facebook-ryhmästä osoittaa, miten sosiaalisen median ryhmät voivat toimia tärkeinä muistiyhteisöinä. Niiden avulla siirtolaiset ja heidän jälkeläisensä voivat vahvistaa omaa identiteettiään, mutta myös jakaa ja tallentaa kulttuuriperintöään ja samalla monipuolistaa uusien kotimaidensa kansallisia kertomuksia. Tuire Liimatainen pohtii kommenttipuheenvuorossaan laajemmin sosiaalisen median alustojen roolia ulkosuomalaisten yhteisöjen rakentumisessa ja ylläpitämisessä. Vaikka Facebook-ryhmät toimivat ”digitaalisille diasporille” tärkeinä viestintä- ja yhteistyökanavina, uhkaa niitä samaan aikaan sosiaalisen median pirstaloituminen sekä kasvava epäluottamus sosiaalisen median alustoja kohtaan.

Digitaaliset alustat ja teknologiat voivat toimia toiminnan välineinä ja merkityskamppailujen tiloina. Syed Musa Kajim Nurin teema-artikkeli esittelee digitaalisen maahanmuuttopaniikin (*digital*

migration panic) käsitteen, joka viittaa digitaalisesti välitettyyn pelkoon ja vihamielisyyteen maahanmuuttoa kohtaan. Digitaalisissa ympäristöissä erityisesti nuoret – sekä maahanmuuttaja- että suomalaistaustaiset – ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja voivat kohdata kiusaamista, syrjintää ja rasismia, mutta myös altistua radikalisoitumiselle. Nuri huomauttaa, että Suomen kansalliset suunnitelmat radikalisoitumisen ehkäisemiseksi eivät huomioi riittävästi digitaalisten alustojen riskejä. Samaan aikaan digitaaliset ympäristöt voivat toimia alustoina myös rasismin torjumiseen, kuten Mariam Azamifarin näkökulma-artikkeli osoittaa. Azamifarin teksti keskittyy antirasistisiin podcasteihin ja valottaa miksi juuri podcastit ovat tehokkaita alustoja antirasistiseen toimintaan ja moninaisuuden näkyväksi tekemiseen.

Teemanumeron tulevaisuuden tekijä Emine Neval vie lukijat rajat ylittävään digitaaliseen uskonnolliseen elämään. Hän tarkastelee artikkelissaan, miten digitalisaatio muovaa muslimien uskonnollista ja arkista elämää Suomessa. Digitalisaatio voi vahvistaa monin eri tavoin uskonnollisen elämän ylijäisiä ulottuvuuksia. Yhteyksien ylläpitämisen lisäksi se mahdollistaa uskonnollisen oppimisen ja yhteenkuuluvuuden tunteen rakentamisen yli rajojen.

Horisontti-kirjoituksessa Saara Kekki ja Kai Ferragallo-Hawkins pohtivat laajojen tietoaaineistojen ja digitaalisten menetelmien mahdollisuuksia ja haasteita humanistisen alan tutkimuksessa. Laajoihin digitaalisiin tietoaaineistoihin perustuva tutkimus voi helposti sivuuttaa ne ihmiset, joita se tutkii. Tarkastelemalla toisen maailmansodan aikana internoitujen amerikanjapanilaisten sodanjälkeistä hajaantumista erilaisin digitaalisin menetelmin, kirjoittajat osoittavat, miten digitaaliset aineistot voivat parantaa tutkimuksen vaikuttavuutta ja luotettavuutta ihmisyyttä unohtamatta.

Kuten jo edellä todettiin, etenkin medialla on usein keskeinen rooli muuttoliikkeisiin liittyvien käsitysten ja mielikuvien välittäjänä ja ylläpitäjänä. Tarkemmin tarkasteltuna vallitsevat käsitykset maahanmuutosta, kotoutumisesta ja identiteeteistä voivat kuitenkin paljastua myyteiksi. Pekka Kettunen arvioi teemanumeron lopuksi vuonna 2023 ilmestyneen, Hein de Haasin kirjoittaman muuttoliikkeiden myyttejä murtavan teoksen *How Migration Really*

Works. A Factful Guide to the Most Divisive Issue in Politics. Kirja tarjoaa perustietoa maahanmuutosta ja kotoutumisesta sekä auttaa tarkastelemaan valitsevia käsitteitä niistä kriittisesti.

Yhteenvetona voimme todeta, että teemanumeromme käsittelee muuttoliikkeisiin ja digitalisaatioon liittyviä kysymyksiä moniulotteisesti yksilöiden, yhteisöjen, järjestöjen, julkisen sektorin ja median näkökulmista. Lisäksi kirjoittajien tarkastelemat ilmiöt kiinnittyvät monipuolisesti sekä Suomeen että Suomesta pois suuntautuneisiin muuttoliikkeisiin. Kaiken kaikkiaan teemanumeromme osoittaa, että digitalisaatio yhteisenä näkökulmana voi auttaa tarkastelemaan muuttoliikkeitä yli perinteisten sosiaalisten, poliittisten ja tutkimuksellisten jakolinjojen ja edistää kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä muuttoliikkeistä. Samalla on tärkeä tiedostaa, että digitaalinen muuttoliike on jatkuvasti muuttuva ja kehittyvä ilmiö. Tämä vaatii sekä tutkimukselta että muulta muuttoliikkeisiin liittyvältä keskustelulta jatkuvasti tarkentuvia ja uudistuvia näkökulmia, johon toivomme tämän teemanumeron tarjoavan inspiraatiota ja työkaluja.

Summary in English: Migration and digitalization

This theme issue examines the multifaceted relationship between migration and digitalization. Just as technological advancements and digitalization have fundamentally reshaped everyday life, work, and societies at large, they also shape migration, ranging from migrants’ daily experiences to broader questions of governing and regulating mobility. The issue covers a wide range of topics, including digital public services, digital nomadism, virtual communities, media-mediated struggles over meaning, transnational religious life, and digital humanism. It concludes with a book review of Hein de Haas’s *How Migration Really Works* (2023). Drawing on insights from individuals, communities, organizations, public institutions, and media, as well as empirical cases examining migration both to and from Finland, the issue offers diverse perspectives on migration and digitalization. Together, it emphasizes digitalization as a lens for achieving a more holistic understanding of migration.

Seuraavan lehtemme
teemana on:

Ikääntyvät maahanmuuttajat